

MEMÒRIA DEL SEGUIMENT ARQUEOLÒGIC
EFFECTUAT AL CARRER ST. PAU/ RONDA ST. PAU.
(1ª FASE: 23-31 D'AGOST.
2ª FASE: 1 SETEMBRE- 9 NOVEMBRE)

CODI: 95/01.

IÑAKI MORENO EXPÓSITO

LAURA SUAU LLEAL

ÍNDIX.

- 1. JUSTIFICACIÓ.
- 2. SITUACIÓ GEOGRÀFICA.
- 3. ANTECEDENTS HISTÒRICS.
- 4. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS.
- 5. METODOLOGIA.
- 6. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS.
- 7. DESCRIPCIÓ I RELACIÓ D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES.
- 8. CONCLUSIONS.
- 9. BIBLIOGRAFIA.
- 10. FOTOGRAFIES I PLANIMETRIES.

1.JUSTIFICACIÓ.

Arran de la concessió de la llicència d'obres a l'empresa HIDROWAT S.L, encarregada de dur a terme les obres de preservació de les reserves d'aigua potable pels serveis municipals, mitjançant l'aprofitament de les aigües freàtiques, s'havien de dur a terme un seguit de rases en el carrer Sant Pau de Barcelona. En conseqüència, i tenint en compte l'interès arqueològic i l'alt valor històric i arquitectònic de l'indret¹, com a pas previ a la instal·lació definitiva dels serveis esmentats es plantejà la realització d'un seguiment arqueològic exhaustiu dels treballs per avaluar les possibles restes arqueològiques que podrien quedar afectades per les obres. La intervenció fou portada a concurs públic, adjudicant-se a l'empresa *ATICS s.l.*, sota la direcció tècnica dels arqueòlegs Iñaki Moreno i Laura Suau i amb la supervisió del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de l'Ajuntament de Barcelona. El codi d'intervenció fou el 95/ 01.

Els objectius de l'actual intervenció s'han traçat de forma conjunta amb el Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona i la direcció de l'obra, seguint la normativa municipal i general en temàtica de patrimoni. Aquests, s'han centrat en l'estudi de les possibles restes conservades en el subsòl, en el recull de la informació històrica necessària per tal d'ampliar els coneixements vigents de la ciutat sobre èpoques precedents i finalment, en l'avaluació de les restes arqueològiques que podrien quedar afectades per l'obra.

¹ Tenint en compte la documentació cartogràfica de la zona i les darreres intervencions fetes a la Rda. Sant Pau per Jordina Sales (ArqueoCat S.L).

2. SITUACIÓ GEOGRÀFICA

El Raval de Barcelona és el barri ubicat al marge dret de la Rambla segons es baixa en direcció al mar. Forma part de l'antiga ciutat medieval emmurallada a partir dels ss. XIV-XV.

El carrer St. Pau travessa el raval de sud a nord des de la confluència de l'Avinguda del Paral·lel amb la Ronda St. Pau fins La Rambla. Aquest carrer sempre ha estat un accés natural a la ciutat antiga, d'aquí la presència antigament d'un portal a l'entrada d'aquest carrer just davant de l'església de St. Pau del Camp.

Actualment l'accés a la zona no és gens complicat: només cal remuntar el Paral·lel fins a la cantonada amb la Ronda St. Pau i trencar a la dreta o arribar-hi des de la Rambla entre els carrers de l'Hospital i el del Marquès de Barberà.

3.ANTECEDENTS HISTÒRICS.

Les muralles de Barcelona.

La lenta formació de nous barris al voltant de la muralla romana del s. IV, sobretot durant els segles XI i XII feren que la vella muralla perdés la seva raó de ser.

Malgrat que va subsistir durant centenars d'anys com a únic parapet defensiu de la ciutat de Barcelona, la muralla romana del s. IV quedà obsoleta a partir del s. XIII. Degut a un procés de creixement de la ciutat fora muralles en forma de petits barris (*Burgum* o *suburbium*), es feu necessària la construcció d'un nou recinte emmurallat que protegís aquells petits nuclis poblacions sorgits, ja al s. IX, i potenciats a partir dels segles X i XI, al voltant de centres d'ordre econòmic i religiós.

La nova muralla bastida a partir del s. XIII vindrà condicionada per dos factors; el geogràfic i l'urbanístic.

Geològicament, el Pla de Barcelona es divideix en dues unitats: el delta del Besòs o "Baix Pla" i el comandà pleistocé o "Pla Alt". Separant les dues unitats hi ha l'anomenat "graó barceloní", un talús erosiu que trobem de Montcada al centre de Barcelona (Plaça Universitat, Pelai, Urquinaona, Trafalgar, Clot i St. Andreu).

La muralla del s. XIII al seu costat nord s'assenta sobre aquest "graó barceloní", posició que donava un perfecte domini de la ciutat, tenint en compte els aproximadament 4 m. de desnivell del graó als quals s'hauria de sumar les 13 vares d'alçada dels murs.

Urbanísticament el nou perímetre de muralla està directament relacionat amb la determinació d'encabir dins seu aquells conjunts que més o menys propers a

l'antiga ciutat romana suposaren els centres aglutinadors de població que formaren aquells suburbis d'extramurs (convents, monestirs, mercadal, drassanes...).

Fases constructives:

- 1ª Fase: en època de Jaume I es comença a bastir la muralla que transcorria per l'actual Rambla. Aquest llenç comptava amb 5 portals d'accés a la ciutat flanquejats per torres: Framenors o Drassanes, Trentaclaus o dels Ollers, Boqueria, Portaferrissa i Sta. Anna o dels Bergants.

Aquest tram de muralla de la Rambla fou bastit damunt l'eminència formada per la llera de llevant de la riera d'en Malla. D'aquesta manera la muralla tindrà una doble funció; defensiva d'una banda i de dic de contenció de les aigües dels torrents que baixaven de Collserola. De fet el mot *rambla* prové de l'àrab *ramla*, torrent, que substituï progressivament el terme llatí *arenno*, areny.

Del s. XIII data també el tram que va del Portal de Sta. Anna fins més enllà del Portal de St. Pere, llenç que comptava amb el portal dels Orbs, el de Jonqueres i el dit de St. Pere, a partir del qual la muralla girava bruscament vers el sud havent acollit, és clar, St. Pere de les Puel·les. Aquest tram s'assenta directament sobre el graó barceloní.

- 2ª Fase: a la segona fase se li acostuma a donar una cronologia que correspon a la primera meitat del s. XIV i discorria entre el monestir de St. Pere de les Puel·les fins a la línia de costa, una mica més al sud que el monestir de Sta. Clara, el qual quedava protegit dins la muralla. Comptem dos portals; el Portal Nou, accés principal per llevant i per on discorria l'antic camí romà, i el Portal de St. Daniel.

Fins aquí tenim encerclat el segon recinte emmurallat de Barcelona de mitjans s. XIV. És important assenyalar que la muralla nord com feia de dic de contenció de les rieres va desviar el curs de les aigües d'aquestes – torrent de

l'Olla , d'en Vidalet i del Pregon- cap a llevant on conflüen amb el torrent del Bogatell que desguassava al mar. No pocs, però, foren els problemes que comportà el fet de desviar el curs natural de les aigües. Hi han documentades diverses rierades que fan malbé la muralla nord i les edificacions adjacents com les del 27 d'Agost de 1389 i la del 13 de Setembre de 1427.

- 3ª Fase: aquesta fase suposarà el tancament del raval crescut a ponent de la muralla de la Rambla. És el tram que més ens interessa perquè és l'afectat per les obres que controlem arqueològicament.

En època de Pere el Cerimoniós s'enceta la construcció de la muralla del raval. L'edificació d'aquest encintat és d'una envergadura impressionant i aquest fet a estat interpretat per alguns autors com un error municipal de la magnitud del desenvolupament de la ciutat.

L'any 1369 es realitzà un projecte que feia passar la muralla, des del Portal de St. Antoni cap al segon recinte murat, tallant els carrers de la Cadena, de Robador i de Sant Pau, per a enllaçar-se amb la muralla de la Rambla, havent passat el carrer de la Boqueria, prop del Portal de Sta. Eulàlia. Sembla que es va desestimar i no es va realitzar. La muralla seguí un nou curs des de St. Antoni a St. Pau, i d'allà a les Drassanes.

De nord a sud trobem 4 portals ; el de Tallers que data de 1359, el de St. Antoni, que fou durant segles la Porta Triomfal de la ciutat, accés per les comitives reials, el de St. Pau bastit el 1389 i el de Drassanes. D'aquest últim llenç de mur encara se'n conserva una part, alterat per successives remodelacions, junt amb les Drassanes.

El tancament d'aquesta nova muralla suposà un nou moviment d'establiments i oficis poc adients per estar ubicats al centre de la ciutat i alhora feu que els horts i conreus que caracteritzaven el marge de ponent de la muralla de la Rambla foren progressivament desplaçats fora aquesta nova muralla, als peus del Montjuïc.

- 4ª Fase: suposarà el tancament de la muralla de mar, fins aquest moment inexistent, però necessària a partir del s. XVI pel nou perill turc. L'obra de les muralles de mar fou dirigida per Francesc de Borja, lloctinent de Catalunya, que tenia l'encàrrec de l'emperador d'acabar la defensa de la platja de Barcelona.

Finalment la muralla patirà noves refeccions durant el s. XVII amb la construcció d'un seguit de baluards tot al voltant defensant els portals.

Amb la Guerra de Successió i la capitulació de Barcelona l'11 de Setembre de 1714 s'enderrocarà part de la muralla de llevant i de marina junt amb l'arrassament del barri de la Ribera per construir la ciutadella que perdurà fins el 1870. Entre el 1848 i el 1856 s'enderrocarà la fortificació de la Rambla que esdevindrà un passeig.

Durant el segon quart del s. XIX i degut al enorme creixement demogràfic que pateix Barcelona en estreta relació al procés d'industrialització –sector tèxtil– comencen a sorgir nuclis de poblament importants a l'entorn directe que exigien l'enderrocament d'unes muralles que ara feien impossible el desenvolupament normal de l'urbanisme i dels serveis de la ciutat. La pressió popular feu que durant la revolució de Juliol de 1854 s'iniciés l'enderroc i que posteriorment fos acceptat pel govern central, fins al punt que el 12 d'Octubre del mateix any, fos aquest govern el que es fes càrrec de les despeses que fins aquell moment havien estat a compte de l'Ajuntament de Barcelona.

Un cop desonada la muralla es procedí a la construcció de la nova Barcelona dissenyada per Ildefons Cerdà: l'Eixample.

4. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS.

St. Pau del Camp.

No és fins l'any 1988-1989 que es realitzà la primera intervenció seriosa, excavant-se en extensió els solars del darrera de l'església de Sant Pau del Camp, per tal d'ubicar-hi un pàrquing. Com a resultats de la intervenció, es documentaren les restes de les dependències d'una vil·la amb una àrea destinada a magatzem. L'excavació va permetre situar el moment àlgid de vida de la vil·la entre els segles I-III dC. En contacte amb la vil·la es localitzà part d'una necròpolis amb tombes de *tegulae* (GRANADOS 1991, 159; AAVV 1993, 108), de les quals se'n va excavar un total de 20 tombes.

La segona intervenció arqueològica s'efectuà durant la construcció de la nova caserna de la Guàrdia Civil durant l'any 1991, promoguda pel Servei d'Arqueologia Urbana. A la zona més propera al carrer de Sant Pau es localitzà la continuació de la necròpolis documentada l'any 1989, amb 32 nous enterraments, de les mateixes característiques que els documentats en la primera intervenció, i que es datà durant els segles IV-VI dC. Així mateix, com a fruit de la intervenció es documentaren dos assentaments prehistòrics un de l'Edat del Bronze (II mil·lenni - inici del I mil·lenni aC) i un segon més antic corresponent al Neolític Antic i Mitjà (Finals del V mil·lenni - IV mil·lenni aC) (AAVV 1993, 4 ; GRANADOS, PUIG I FARRÉ 1993, 27-38).

La tercera intervenció, durant l'any 1997, es centrà a l'interior de l'actual monestir de Sant Pau del Camp. La intervenció estava motivada pel futur projecte d'arranjament de l'edifici i va ser promoguda per la Secció de Restauració del Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya, sota direcció de l'arqueòloga Anna Monleón i Esteril. Com a resultats d'aquesta actuació, es localitzaren 3 nous enterraments romans en la cala 1, situada a l'exterior de l'absis, així com restes d'un paviment en *opus signinum* (en la cala 2 al nord del claustre) que va ser identificat com a resta de

l'edificació eclesiàstica existent amb anterioritat a l'actual (MONLEÓN, 1997).

La darrera intervenció fou realitzada al juny de 1998, en la que s'efectuaren un total de 14 sondeigs al llarg de tot el solar afectat per la present actuació i en la qual es delimitaren les zones on presumiblement eren més propenses a què apareguessin nivells d'interès arqueològics, tant d'època romana com prehistòrics. Aquesta prospecció fou realitzada per l'arqueòleg Pere Lluís Artigues i Conesa i promoguda pel Servei d'Arqueologia Urbana de la ciutat de Barcelona (ARTIGUES 1998).

No podem oblidar el monestir benedictí de Sant Pau del Camp. L'actual monestir fou fundat de nou l'any 1117 per Geribert Guitart i la seva muller Rol.lendis. Aquest monestir, però, estava en aquest lloc des del segle X, tal i com deixa entendre la làpida funerària de Guifré Borrell (911) (DURAN 1975, 259; BARRAL 1992, 315). La ubicació de dos capitells visigòtics reaprofitats en la porta principal podrien donar a entendre un origen més antic, però tal i com apunta Barral (1992, 315) aquests podrien haver vingut d'altres llocs, encara que darrerament la idea d'una església més antiga en aquest indret no sembla del tot agosarada.

La proximitat del solar al monestir de Sant Pau del Camp i el fet d'haver-se localitzat vestigis anteriors a la seva fundació, d'època romana i prehistòrica, feien que el solar afectat fos de gran interès, ja que la seva excavació arqueològica podria proporcionar estructures annexes al monestir, així com restes d'època romana, com podria ser la continuïtat de la necròpolis tardorromana excavada en els anys 1989 i 1991, i estructures de la vil·la alt-imperial. No podem oblidar els nivells prehistòrics, de l'època del Bronze Final i Neolític, que es podien estendre cap a aquest sector i que en els resultats de les prospeccions realitzades al juny de 1998 donaren resultats positius en alguns dels sondeigs.

La muralla del s. XIV.

Entre el juliol i el setembre del 2000 Jordina Sales (ArqueoCat s.l.) documentà un tram de 16 m. de la muralla del s. XIV amb escarpa i torre adossada. Aparegué a la finca nº 6-8 del carrer St. Pau, nº 7 carrer de les Flors. La muralla amb una amplada de 2'20 m. comptava amb una estructura atalussada –escarpa- i estava obrada amb carreus de pedra sorrenca del Montjuich d'un tamany mitjà de 20x30x20 cm.

5. METODOLOGIA

Per tal d'aconseguir els objectiu marcats, cal seguir una metodologia sistemàtica i adequada. La que s'ha realitzat en aquesta intervenció s'inspira en el mètode de registre utilitzat per E.C.Harris i per A.Carandini (Harris, 1975, 1977, 1979; Carandini 1977, 1981). Es tracta de registrar objectivament els elements construïts i estrats que s'identifiquen (tant els que es conserven en alçat com els que es descobreixen en el subsòl), realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el nom d' "Unitat Estratigràfica" (u.e.) que individualitza els uns dels altres. Cada u.e. es registra en una fitxa on s'indica: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, la situació en les plantes i seccions i la posició física respecte a la resta d'unitats estratigràfiques amb les quals es relaciona. Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic, compost per plantes i seccions i el material fotogràfic imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats.

El sistema de treball utilitzat va ser l'habitual en aquest tipus d'intervencions i va combinar l'excavació mecànica amb una retroexcavadora, sota control arqueològic, amb l'excavació científica i manual adreçada al descobriment de les restes colgades al subsòl del solar. El període d'intervenció va ser de 9 dies hàbils compresos entre el 23 d'Agost i el 9 de novembre de 2001.

6.DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS.

L'actuació arqueològica va consistir en l'excavació d'una rasa feta en tres trams diferenciats, numerats consecutivament segons l'ordre de realització. El primer (RASA 1), situat a tocar de la vorera del carrer Sant Pau entre els números 103 i 119, el segon (RASA 2), fet en l'encreuament del carrer Abat Safont i el darrer (RASA 3), realitzat al final de la Ronda de Sant Pau fins a arribar a la vorera nord de l'avinguda del Paral·lel (Fig. 1). La rasa feia 0,50 m. d'amplà i va assolir una profunditat màxima de 1,10 m. en un recorregut total de 26 m. de llargada en els quals, un cop fet el seguiment i estudi arqueològic, s'hi disposaven els serveis corresponents, que es cobrien amb sauló i a continuació s'hi disposava l'asfalt per pavimentar de nou el carrer.

RASA 1

Va ser la primera rasa en efectuar-se, discorria per la banda esquerra del carrer segons el sentit de circulació dels cotxes, costat est, a tocar de la vorera, amb una amplada que oscil·lava entre els 60 i els 90 cm. i una profunditat de 1'50 m.

S'ha de dir que el seguiment arqueològic de les obres començà un cop ja s'havien endegat aquestes.

El primer que vam documentar fou l'estratigrafia en secció: un primer gruix d'asfalt, **U.E. 101**, una segona línia de llambordes de l'antic paviment, **U.E. 102**, i una capa de sauló de color gris fosc amb uns 30 cm. de potència, **U.E. 103**.

Seguidament vam documentar un gran mur al tall dret de la rasa, l'**U.E.105**, just davant de la finca nº 103. Obrat amb pedra i morter de calç blanc era molt sòlid. Tant la cara externa (mirant a Montjuïc) com l'interna (a St. Pau del Camp) estava feta de grans blocs rectangulars ben escairats de pedra de Montjuïc. A l'interior hi havia un rebliment de pedres irregulars i morter de calç blanc i tot plegat feia 2 m. d'ample. Podem assegurar, per les seves dimensions i orientació, que aquest mur

U.E. 105 es tracta de la muralla que s'acostuma a datar de la segona meitat del s. XIV. Aquest mur el trobarem afectat per la màquina quan vam arribar a fer el seguiment.

Recolzat en la muralla i al fons de la rasa trobarem un altre mur, **U.E. 106**, amb obra de morter de calç blanc i pedra, no massa dur, de 40 cm. d'ample, alineat i seguint l'orientació de la rasa. Al costat est del mur es recolzaven de manera perpendicular unes grans lloses de pedra, d'uns 30 cm. d'ample, que es perdien dins el tall est de la rasa. Es tracta d'una claveguera que en el moment de la seva construcció ja va tallar la muralla just en aquest punt, cosa que indica que la màquina no va trencar la muralla - que ja estava tallada - , només la va rascar una mica. S'ha de dir que la claveguera estava obsoleta ja que tenia un estrat d'amortització, l'**U.E. 108**.

D'altra banda també vam documentar l'estratigrafia que hi havia a banda i banda de la muralla **U.E. 105**: mentre que a la banda externa – sud- trobem un estrat de llims marró-taronja, **U.E. 107**, a la banda interna – nord- apareix un estrat d'argiles vermelles amb successives capes de sorres, l'**U.E. 109**.

Finalment es va poder documentar en aquesta rasa un gran col·lector construït amb maons de 14x28x3 cm., lligats amb morter de calç blanca i amb tècnica de “volta de llibre”. Dit col·lector ens apareixia amb un imbornal davant la finca nº 113 del carrer St. Pau i portava una orientació SE-NW. En obrir la tapadora de l'actual col·lector que passa pel mig del carrer St. Pau i seguint l'orientació del carrer, vam poder observar com el nou col·lector havia aprofitat en part l'antic, tapiant i deixant obsolet aquest últim a partir del nº 113, i seguint amb obra nova a partir d'aquest punt en direcció a la cruïlla C/ de les Flors- St. Pau- Abat Safont.

A aquest antic col·lector se li entregava per desguassar una petita claveguera davant el nº 113.

RASA 2

Aquesta es va iniciar a tocar de la vorera nord del carrer Abat Safont i va arribar fins on havia acabat el primer tram descrit més amunt. Feia 0,50 m. d'ampla i va assolir una profunditat que oscil·lava entre 1 i 1,20 m. al llarg de tota la rasa, tot i que en algun punt es va rebaixar el terreny fins a 1,50 m. aproximadament. L'excavació de la rasa es feia amb una màquina retroexcavadora tot i que, en els trams on es localitzaven serveis els rebaixos es feien amb molta més cura i fins i tot manualment.

Un cop extret el paviment d'asfalt contemporani del carrer **U.E. 101**, amb l'ajut d'un martell pneumàtic, ens trobarem amb el paviment anterior de llambordes rectangulars **U.E. 102**, de 12 per 20 cm de costat i 12 cm de gruix que també fou extret amb l'ajut de l'esmentat martell. Per sota del darrer paviment es va documentar el nivell de preparació fet amb sauló de color gris, **U.E. 103** d'uns 0,30 m. de potència. A continuació, va aparèixer un paquet molt heterogeni, **U.E. 104**, d'uns 0,60 m. de gruix, compost per terres d'aportació i gran quantitat de material de construcció modern. L'estratigrafia descrita la vam localitzar en tota la rasa la qual es veia afectada per les successives rases de serveis que s'hi han anat practicant en aquest mateix indret al llarg dels últims anys, molts d'ells encara en funcionament. N'és un exemple el col·lector d'aigües residuals localitzat al mig del carrer Abat Safont, actualment actiu.

En aquesta rasa no va aparèixer cap vestigi arqueològic, segurament pel fet de trobar-nos fora de l'àrea arqueològicament afectada, tot i que és probable que amb la instal·lació de canalitzacions i xarxes dels serveis municipals, actualment en funcionament, s'haguessin destruït algunes de restes conservades sense deixar-ne cap constància. D'aquestes canalitzacions, se n'han localitzat alguns trams, a mig metre per sota del paviment actual del carrer, fets amb maons lligats amb morter de calç, que daten del segle XIX.

RASA 3

Aquest tram es va fer a continuació de la RASA 1, és a dir, des del número 119 del carrer Sant Pau fins a tocar amb la vorera nord de l'avinguda Paral·lel, travessant l'encreuament de la ronda Sant Pau. Feia 0,50 m. d'ampla i va assolir una profunditat que oscil·lava entre 1 i 1,10 m. al llarg de tota la rasa, tot i que en algun punt es va rebaixar el terreny fins a 1,40 m. aproximadament. L'excavació de la rasa es feia amb una màquina retroexcavadora tot i que, en els trams on es localitzaven serveis els rebaixos es feien amb molta més cura i fins i tot manualment.

Un cop extret el paviment d'asfalt contemporani del carrer , **U.E. 101**, amb l'ajut d'un martell pneumàtic, ens trobarem amb el paviment anterior de llambordes rectangulars, **U.E. 102**, de 12 per 20 cm de costat i 12 cm de gruix que també fou extret amb l'ajut de l'esmentat martell. Per sota del darrer paviment es va documentar el nivell de preparació fet amb sauló de color gris, **U.E.103**, d'uns 0,30 m. de potència. A continuació, va aparèixer un paquet molt heterogeni, **U.E. 104**, d'uns 0,60 m. de gruix, compost per terres d'aportació i gran quantitat de material de construcció modern. L'estratigrafia descrita la vam localitzar en tota la rasa la qual es veia afectada per les successives rases de serveis que s'hi han anat practicant en aquest mateix indret al llarg dels últims anys, molts d'ells encara en funcionament, com per exemple el col·lector d'aigües residuals situat al final de la ronda Sant Pau, del qual se'n va localitzar la coberta en volta feta de maons units amb formigó.

En aquesta rasa no va aparèixer cap vestigi arqueològic, segurament pel fet de trobar-nos fora de l'àrea arqueològicament afectada, tot i que és probable que amb la instal·lació de canalitzacions i xarxes dels serveis municipals, actualment en funcionament, s'haguessin destruït algunes de restes conservades sense deixar-ne cap constància. D'aquestes canalitzacions, se n'han localitzat alguns trams fets amb maons lligats amb morter de calç, que daten del segle XIX i que han estat arrasats per la màquina a l'hora de col·locar la nova canalització.

7. DESCRIPCIÓ I RELACIÓ D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES.

U.E. 101: Asfalt actual del carrer.

- Cobreix: U.E. 102.

U.E. 102: Antic paviment del carrer fet de llambordes quadrades.

- Cobert per: U.E.101.
- Cobreix: U.E.103.

U.E. 103: Nivell de preparació del paviment U.E. 102. Sauló gris.

- Cobert per: U.E. 102.
- Cobreix: U.E. 104.

U.E. 104: Estrat de llims marró- taronja barrejat amb nòduls de morter de calç i pedres.

- Cobert per: U.E. 103.
- Cobreix: U.E. 105, U.E. 106, U.E. 107 i U.E. 109.

U.E. 105: Mur de pedra i morter de calç blanc. La fàbrica es basa en carreus de pedra sorrenca de Montjuïc escairats a les cares interna i externa del mur i un rebliment de pedres i morter a dins. El morter de calç és molt dur. Muralla del s. XIV.

- Cobert per: U.E. 104.
- Tallat per: U.E. 106.
- Talla a: U.E. 109.
- Se li entrega: U.E. 107.

U.E. 106: Claveguera alineada amb la rasa. Es basa en un muret d'uns 25 cm. de profunditat amb la cara interna escairada i alineada i amb una sèrie de lloses de pedra que fan de tapadora.

- Cobert per: U.E. 104.
- Talla: U.E. 105, U.E. 107 i U.E. 109.
- Reblert per: U.E. 108.

U.E. 107: Estrat de llims marró-taronja de textura sorrenca i molt nets.

- Cobert: U.E. 104.
- S'entrega a: U.E. 105.
- Tallat per: U.E. 106.

U.E. 108: Estrat d'amortització de la claveguera U.E. 106. Molt semblant a U.E. 104 però de color gris fosc.

- Rebleix: U.E. 106.

U.E. 109: Estrat d'argiles vermelles amb petites i successives capetes de sorres i pedres de petit tamany i nòduls de morter de calç.

- Cobert per: U:E. 104.
- Tallat per: U.E. 105 i U.E. 106.

8.CONCLUSIONS

Com hem pogut veure la present intervenció arqueològica ha servit per documentar un fragment més de la muralla medieval que tancava Barcelona fins el s. XIX. Degut al fet que ens hem hagut de cenyir al funcionament de l'obra, no hem pogut obrir en extensió per a poder documentar la muralla i tenir una major visió; ens limitàvem a documentar allò que quedava afectat per les rases.

Un fet important, però, és que la muralla ja havia quedat afectada anteriorment per la claveguera U.E. 106, que tallava transversalment el parament. Malgrat no tenir cap tipus de material que pugui datar la claveguera, pel fet de quedar sota el tall de la rasa, és molt probable que sigui del s. XIX. Justifiquem aquest fet per una raó lògica: s'efectua la claveguera un cop la muralla ha perdut la seva funcionalitat, és a dir a partir de 1854, quan es comença a enderrocar.

D'altra banda sí és molt important el fet de poder esbrinar –encara que sigui hipotèticament- la trajectòria de la muralla a partir del pany documentat anteriorment per la intervenció esmentada anteriorment i dirigida per Jordina Sales, i perllongant-lo fins al fragment documentat per nosaltres. La cronologia, malgrat l'absència de material en cotes tan altes, ha de pertànyer al s. XIV ja que el Portal de St. Pau data del 1389. Sempre hi ha la possibilitat, però, que els portals es basteixin amb anterioritat al tancament de muralla.

9. BIBLIOGRAFIA

- Barriandos Vallvé, M. 1993. “Les inundacions al Pla de Barcelona (ss. XIV-XIX). Aspectes paleoclimàtics del fenomen”, *Actes del III congrés d’història de Barcelona*. Barcelona.
- Carreras i Candi, F. 1909. “La ciutat de Barcelona”, *Geografia General de Catalunya, vol. III*. Barcelona.
- Cirici, A. 1985. “Barcelona pam a pam”. Barcelona.
- Cubeles i Bonet, A. 1993. “La problemàtica a l’entorn de la incidència del decret del batlle de Barcelona sobre els oficis de batedors i tintorers de fustanys de l’any 1255 en la historiació de les muralles de Barcelona del s. XIII” *Actes el III congrés d’història de Barcelona*. Barcelona.
- DDAA. 1992. “ El Barcelonès, el Baix Llobregat, el Maresme” *Catalunya Romànica*, vol. XX. Barcelona.
- DDAA. 1992. “La ciutat consolidada (ss. XIV-XV)”. *Història de Barcelona, vol.3*. Barcelona.
- Duran i Sanpere, A. 1972. “la ciutat al llarg de les seves muralles. Viatge entorn la darrera muralla” *Barcelona i la seva Història, vol. I*. Barcelona.
- Florense Ferrer, A. 1962. “Evolución de Barcelona en la Baja Edad Media” *Cuadernos de arqueología e historia de la ciudad, III*. Barcelona.
- Garcia i Espuche, A. 1986. *Espai i societat a la Barcelona preindustrial*. Barcelona.
- Hernández, J.E. , Mora, G., Pouplana, X. 1990. *Arquitectura de Barcelona*. Barcelona.
- Huertas, J., Rodríguez, M. 2000. “Muralla medieval de Barcelona: darreres intervencions arqueològiques” *Actes del I Congrés d’arqueologia medieval i moderna a Catalunya*. Igualada.

- Olivé i Guilera, J. “Les rieres del pla de Barcelona a mitjan s. XIX” *Actes del III congrés d’història de Barcelona*. Barcelona.
- Perelló Ferrer, A.M. 1996 “Defensa i fortificació” *L’arquitectura civil del segle XVII a Barcelona*. Barcelona.
- Riba i Arderiu, O. 1992 “Aspectes geològics de les muralles barcelonines” *Revista Muntanya del Centre Excursionista de Catalunya*, núm. 781. Barcelona.
- Riba i Arderiu, O. 1993 “Assaig sobre la geomorfologia medieval de la ciutat vella de Barcelona” *Actes del III congrés d’història de Barcelona*. Barcelona.

10. FOTOGRAFIES I PLANIMETRIA

Foto 1. Vista de la muralla al tall de la rasa.

Foto 2. Vista de la rasa 1 amb la muralla a la dreta, U.E. 105, i la claveguera a l'esquerra, U.E. 106.

Foto 3. Vista en detall de la muralla U.E. 105 sorgint esbiaixada pel tall de la rasa.

Foto 4. Gran col·lector passant sota la rasa 1.

Foto 5. detall de l'imbornal del col·lector, rasa 1.

Foto 6. Vista longitudinal en sentit nord-sud de las rasa 2 un cop excavada.

Foto 7. Vista longitudinal en sentit sud-nord de la rasa 2 un cop excavada.

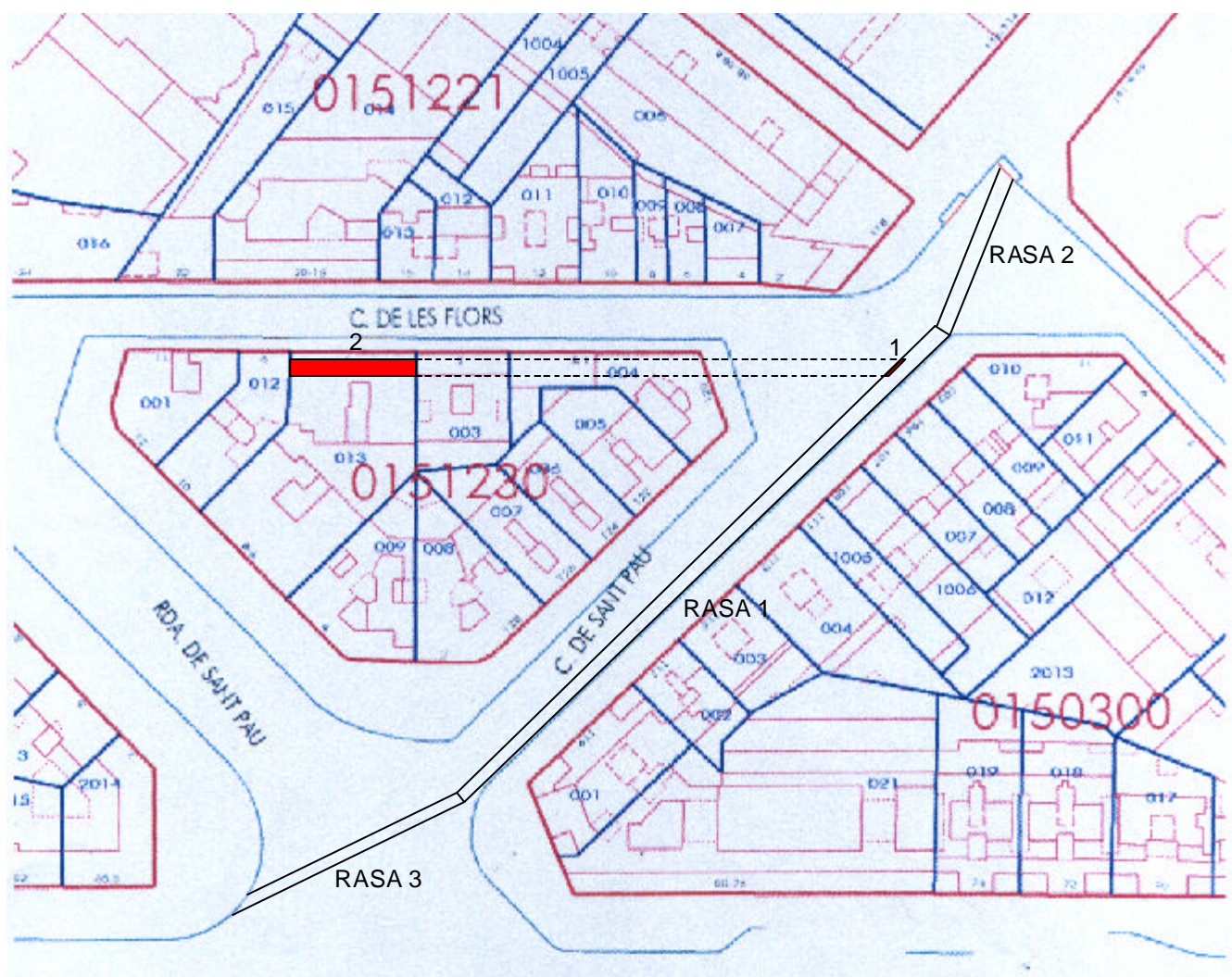

Foto 8. Vista del perfil de la rasa 2 en el tram que creua el carrer Abat Safont.

Foto 9. Vista del perfil de la rasa 3 en sentit sud-nord.

Planta general rases. Escala 1:1000 Fig. 1
Iñaki Moreno, Laura Suau.

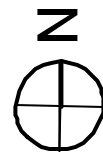
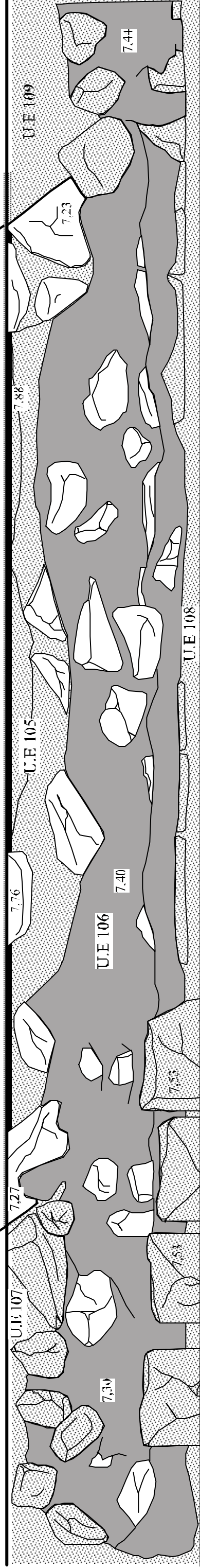

1. FRAGMENT DE MURALLA TROBADA EN LA PRESENT INTERVENCIÓ.

2. LLENÇ DE MURALLA DOCUMENTAT PER JORDINA SALES.

☐ TRAÇAT HIPOTÈTIC DE LA MURALLA.

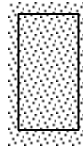
RASA 1

Muralla

Mur de la claveguera

Institut de
**Cultura: MUSEU D'HISTÒRIA
DE LA CIUTAT**

Alícia
Gestió i Difusió de Patrimoni
Arqueològic i Històric

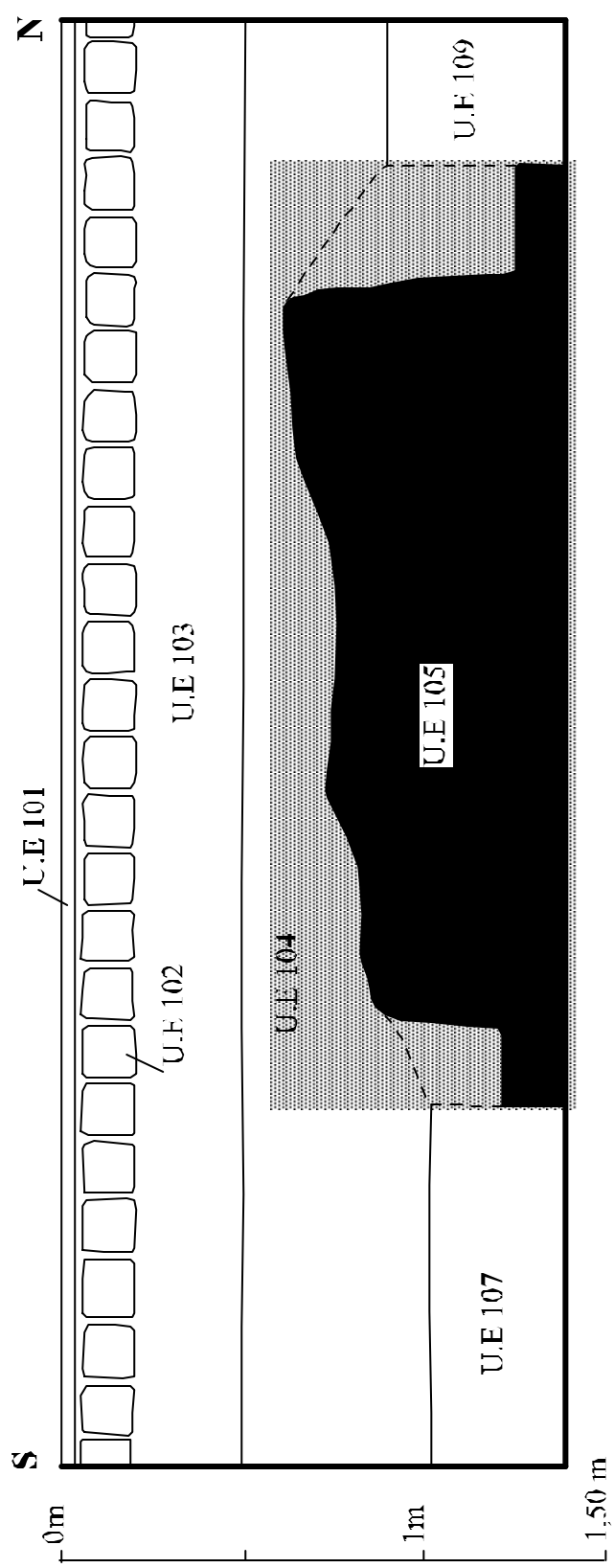
SERVEI D'ARQUEOLOGIA

C/ SANT PAU, BARCELONA codi: 95/01

Planta de les estructures descobertes

Escala 1:10 Fig. 2

Itziaki Moreno, Laura Snaú i Lleal

Institut de
**Cultura: MUSEU D'HISTÒRIA
 DE LA CIUTAT**
SERVEI D'ARQUEOLOGIA

Alícia
 Geritò i Divisió de Patrimoni
 Arqueològic i Històric

C/ SANT PAU, BARCELONA codi: 95/01
 Secció nord-sud de les estructures descobertes Escala 1:20 Fig. 3
 Iñaki Moreno, Laura Strau i L'leal